

CESTA k emocionálnej zrelosti v školskom roku 2008/2009

V znižovaní dopytu po drogách má prevencia svoje významné a nezastupiteľné miesto, a to na niekoľkých úrovniach – primárnej, respektíve univerzálnej prevencie, sekundárnej a terciárnej prevencie, pričom je určujúca cieľová skupina a prístup.

Univerzálna (primárna) prevencia je zameraná na mladú populáciu, napr. v školách bez ohľadu na konkrétne rizikové skupiny, zatiaľ čo sekundárna (selektívna) prevencia je zameraná na zraniteľné skupiny (rizikové) a terciárna (indikovaná) prevencia na zraniteľných jedincov.

Cieľom opatrení v oblasti drogovej prevencie je znížiť počet osôb, ktoré prídu do styku s užívaním drog, alebo oddialiť užívanie drog na neskoršiu dobu (vyšší vek) a tak aspoň zmierniť drogový problém. Drogová prevencia zahŕňa aj vzdelávanie o drogách a varovanie o ich nebezpečenstve. Štátna protidrogová politika v rezorte školstva v oblasti prevencie je zameraná na realizovanie rôznych preventívnych programov, projektov a aktivít pre deti a mládež, na budovanie a prevádzku preventívnych zariadení, ktoré sú súčasťou nových „Centier pedagogicko – psychologického poradenstva a prevencie, na zabezpečenie realizácie výskumov, prieskumov a zber údajov (monitoring), na realizáciu aktivít podporujúcich zdravý životný štýl, ochranu zdravia, ale aj na výchovu kvalifikovaného odborného personálu.

V základných školách sa pokračovalo aj v školskom roku 2008/2009 v celoslovenskej realizácii preventívno-výchovného programu **Cesta k emocionálnej zrelosti** (autor Štefan MATULA). Vo viacerých školách sa realizujú aj ďalšie projekty, napr. „*Kým nie je príliš neskoro*“ a „*Škola bez alkoholu, cigariet a iných drog*“. Zaškolenia a participáciu pri realizácii jednotlivých programov majú prevažne koordinátori prevencie, metodicko-pedagogické centrá (ďalej len MPC) a CPPPaP. V stredných školách sa rovnako realizuje viac preventívnych programov, napr. „*Program rozvoja osobnosti žiaka so zameraním na drogovú prevenciu*“ autorky V. HYBENOVEJ.

Cesta k emocionálnej zrelosti (ďalej len CESTA) prebieha už od začiatku školského roka 1999/2000 a v školskom roku 2008/2009 sme zaznamenali jeho desiaty rok realizácie (s experimentálnym overovaním v školskom roku 1998/1999 je to 11 – stý rok). Tento preventívno – výchovný program s poverením Ministerstva školstva SR odborne garantuje Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie, realizáciu koordinujú zamestnanci Centier pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie (predtým PPP a CVPP, resp. oddelenia CVPP pri KPPP/PPP) a samotnými realizátormi sú učitelia na základných školách, 8-ročných gymnáziách, prípadne na stredných školách, ktorí boli na realizáciu preventívneho programu vyškolení. Prípravu učiteľov zabezpečujú odborní zamestnanci CPPPaP, ktorí zároveň pomáhajú učiteľom s realizáciou programu odborne aj metodicky.

Kvantitatívne vyhodnotenie údajov

Do preventívneho programu „CESTA“ sa v školskom roku 2008/2009 na základe zberu údajov zo škôl a z centier pedagogicko – psychologického poradenstva a prevencie v jednotlivých krajoch zapojilo celkom **357 škôl** (z toho 348 základných škôl, 1 Spojená škola, 4 osemročné gymnáziá a 4 stredné školy). Zapojenie základných škôl do preventívneho programu z celkového počtu ZŠ (štátne, súkromné a cirkevné školy), ako aj počet tried a žiakov obsahuje *tabuľka 1*.

Tabuľka uvádza vývoj zapojenia škôl, tried a žiakov do preventívneho programu CESTA v školských rokoch 2004/2005 až 2008/2009, z ktorej vidieť postupný pokles sledovaných ukazovateľov v školskom roku 2008/2009.

Tabuľka 1 – Zapojenie škôl, tried, žiakov 2. stupňa ZŠ v školských rokoch 2003/2004 až 2008/2009

Školský rok	Školy			Triedy			Žiaci		
	spolu	zapojené do PP "Cesta"	%	spolu	zapojené do PP "Cesta"	%	spolu	zapojení do PP "Cesta"	%
2004/2005	1 485	616	41,48	11 467	2 650	23,11	260 986	37 262	14,28
2005/2006	1 479	482	32,59	13 614	2 007	14,74	307 183	27 735	9,03
2006/2007	1 474	498	33,79	12 978	2 058	15,86	288 669	28 545	9,89
2007/2008	1 460	604	41,37	12 497	2 296	18,37	271 105	30 893	11,40
2008/2009	1 451	348	23,98	12 270	1 440	11,74	254 933	19 988	7,84

V školskom roku 2008/2009 sa do programu „Cesta“ zapojilo **23,98% škôl**, čo predstavuje zníženie oproti predchádzajúcemu roku až o **17,39%** (v školskom roku 2007/2008 bolo zapojených 41,37% škôl). Vo všetkých krajoch SR bol zistený znížený počet zapojených škôl do tohto programu, bližšie prehľad podľa krajov uvádza *tabuľka 2*. **Zapojenie tried** na celom území SR dosiahlo **11,74%**. Najvyššie hodnoty boli zaznamenané v Banskobystrickom (16,31%) a v Košickom kraji 16,14%. Najnižšie boli zistené v Bratislavskom kraji (9,15%) a v Trnavskom (8,03%).

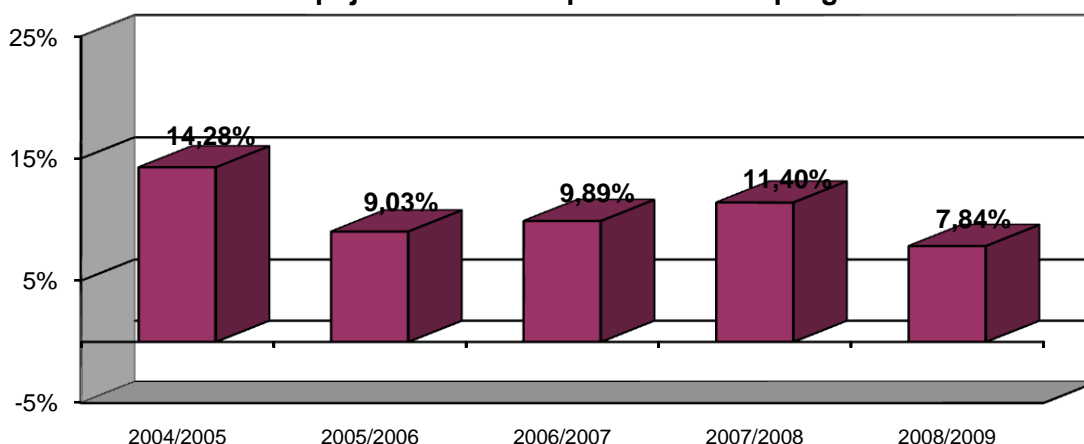
Tabuľka 2 – Zapojenie škôl, tried, žiakov 2. stupňa ZŠ v školskom roku 2008/2009

Kraj	Školy			Triedy			Žiaci		
	2008/09	zapojené	%	2008/09	zapojené	%	2008/ 09	zapojené	%
BA	120	21	17,50%	962	88	9,15%	19 820	1 247	6,29%
TT	152	22	14,47%	1 220	98	8,03%	25 630	1 633	6,37%
TN	145	30	20,69%	1 318	157	11,91%	28 284	1 583	5,60%
NR	229	50	21,83%	1 646	169	10,27%	31 677	2 196	6,93%
ZA	200	56	28,00%	1 785	209	11,71%	38 089	3 383	8,88%
BB	174	63	36,21%	1 459	238	16,31%	29 531	3 448	11,68%
PO	232	51	21,98%	2 114	196	9,27%	45 174	2 660	5,89%
KE	199	55	27,64%	1 766	285	16,14%	36 728	3 838	10,45%
Spolu	1 451	348	23,98%	12 270	1 440	11,74%	254 933	19 988	7,84%

V školskom roku 2008/2009 tvorilo **zapojenie žiakov 2. stupňa ZŠ** do programu „CESTA“ z celkového počtu žiakov vo výchovno - vzdelávacom procese **7,84%** (pokles oproti minulému roku o 3,56 percentuálneho bodu). Rozdiely v krajoch boli výrazné a najvyšší počet žiakov, ktorí absolvovali program bol v Banskobystrickom kraji (11,68%, pokles o 3,01 p.b.), v Košickom (10,45%, pokles o 3,82 p.b.) a najnižšie zapojenie žiakov mal Trenčiansky kraj (5,60%, pokles až o 5,72 p.b.).

Graf 1 uvádza zapojenie žiakov do programu Cesta k emocionálnej zrelosti z celkového počtu žiakov základných škôl (štátnych, súkromných a cirkevných) v školských rokoch 2004/2005 až 2008/2009.

Graf 1 - Zapojenie žiakov do preventívneho programu

Preventívny program Cesta bol adresovaný pre žiakov vo veku od 12-15 rokov (II. stupeň ZŠ a I. stupeň 8-ročného gymnázia). Z *tabuľky 3* vidieť, že program v školskom roku 2008/2009 bol realizovaný v 353 školách, 1 470 triedach a absolvovalo ho spolu 20 323 žiakov, pod vedením 701 učiteľov. Tabuľka zároveň uvádza porovnanie údajov so školským rokom 2007/2008.

Tabuľka 3 – Porovnanie údajov podľa krajov (ZŠ vrátane 8-roč. gymnázií) v šk. roku 2008/2009

Kraj	Počet škôl		Počet tried		Počet žiakov		Počet učiteľov	
	2007/2008	2008/2009	2007/2008	2008/2009	2007/2008	2008/2009	2007/2008	2008/2009
BA	43	22	162	89	2 339	1 257	69	35
TT	61	22	254	98	3 523	1 633	139	48
TN	61	30	334	157	3 458	1 583	128	64
NR	106	50	352	169	4 424	2 196	163	88
ZA	74	56	231	209	3 742	3 383	130	114
BB	98	63	341	238	4 599	3 448	180	136
PO	80	52	254	202	3 317	2 695	121	94
KE	83	58	383	308	5 644	4 128	147	122
Spolu	606	353	2 311	1 470	31 046	20 323	1 077	701
Rozdiel	- 253		- 841		- 10 723		- 376	

Z prehľadnej tabuľky vidieť veľmi výrazný pokles ukazovateľov. Pod tento pokles sa mohlo podpísať viacero faktorov:

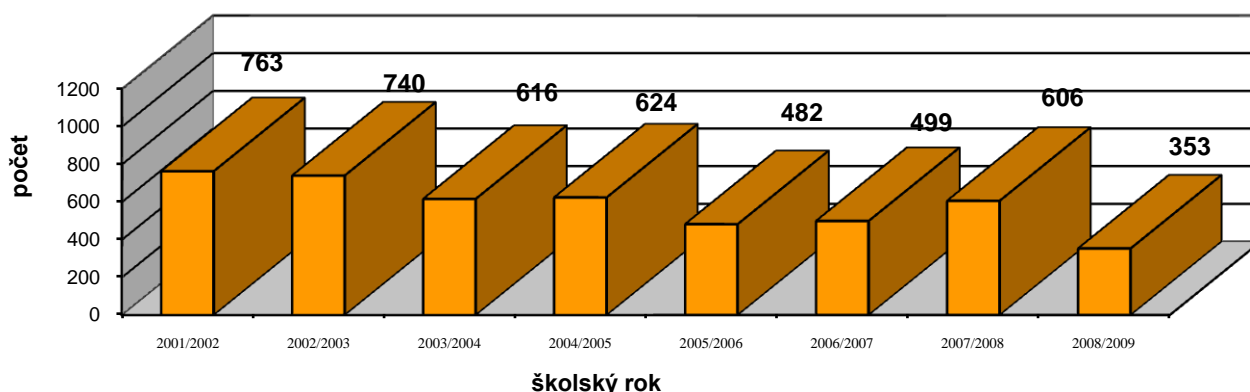
- aplikácia nového školského zákona a príprava nových školských vzdelávacích programov,
- vymedzenie obsahu vyučovacích hodín v rámci NOS, etickej výchovy, aplikácia problematiky ľudských práv a multikultúrnej výchovy do učebných osnov,
- aplikácia programu v alternatíve s náboženskou výchovou,
- znížený záujem učiteľov o realizáciu preventívneho programu (súvislosť so sústredením sa na aplikáciu nových štátnych a školských vzdelávacích programov), resp. s tým, že mnoho učiteľov aplikujúcich preventívny program už zo škôl odišlo,
- znížený záujem zo strany žiakov pri preradení absolvovania programu mimo vyučovania, teda v rámci mimoškolskej činnosti, resp. na triednické hodiny.

Najvyšší počet zapojených škôl bol v školskom roku 2008/2009 v Banskobystrickom kraji (63), čo tvorí z celkového počtu 17,85%. Najnižší počet bol zaznamenaný v Bratislavskom a Trnavskom kraji (po 22 škôl/6,23% z celkového počtu 353 škôl).

Počet tried bol najvyšší v Košickom kraji (308), čo predstavuje 20,95% z celkového počtu tried. Aj počet žiakov dosiahol najvyššiu hodnotu v tomto školskom roku v Košickom kraji (4 128/20,31% z celkového počtu 20 323 žiakov) a nad hodnotou 3 000 bol počet v Banskobystrickom (3 448) a Žilinskom kraji (3 383 žiakov). V ostatných krajoch bol počet žiakov, ktorí absolvovali program od 2 695 (Prešovský kraj) do 1 257 v Bratislavskom kraji (najnižší počet). Najviac učiteľov pracovalo s preventívnym programom v Banskobystrickom kraji (136), čo tvorilo 19,40% z počtu učiteľov realizujúcich preventívny program v školách (701) a najmenej učiteľov aplikovalo program v Bratislavskom kraji (35).

Vyhodnotenie programu Cesta je podložené údajmi zo 63 okresov, s výnimkou 16 okresov (až **20,25%** z celkového počtu 79 okresov), ktoré program v školskom roku 2008/2009 nerealizovali (Bratislava I., Bratislava III., Bratislava V., Pezinok, Dunajská Streda, Trnava, Ilava, Trenčín, Martin, Ružomberok, Turčianske Teplice, Krupina, Lučenec, Žiar nad Hronom, Bardejov a Levoča). V školskom roku 2007/2008 sa do programu nezapojili školy z okresov Hlohovec, Ružomberok a Levoča (3,79%). V školskom roku 2006/2007 nerealizovalo tento preventívny program až 9 okresov/11,39% (Bratislava V., Hlohovec, Liptovský Mikuláš, Ružomberok, Turčianske Teplice, Banská Bystrica, Revúca, Levoča a Sabinov). V školskom roku 2005/2006 sa nezapojili 4 okresy/5,06% (Hlohovec, Revúca, Bardejov a Levoča), rovnako ako v školskom roku 2004/2005 (Hlohovec, Ružomberok, Turčianske Teplice a Levoča). V školskom roku 2003/2004 nerealizovali preventívny program CESTA školy z okresov Hlohovec a Bardejov, v roku 2002/2003 sa nezapojili do programu 4 okresy (Malacky, Hlohovec, Ružomberok a Turčianske Teplice). V školskom roku 2001/2002 bol PP realizovaný v 74 okresoch, okrem okresov Humenné, Košice – okolie, Hlohovec, Ružomberok a Turčianske Teplice, ktoré program nerealizovali ani v predchádzajúcom školskom roku. Porovnanie počtu škôl realizujúcich preventívny program od školského roku 2001/2002 až do školského roku 2008/2009 zobrazuje *graf 2*.

Graf 2 - Porovnanie zapojenia škôl do PP CESTA

Oproti minulému školskému roku bolo vo všetkých krajoch evidované zníženie zapojenia škôl do preventívneho programu, najvýraznejšie sa to však prejavilo v Nitrianskom kraji (o – 56 škôl/-52,83%). V Trnavskom kraji sa počet znížil o 39 škôl a v Banskobystrickom (o – 35), čo znamená pokles o 35,71%. K vyššiemu zníženiu došlo aj v Trenčianskom (o – 31), Prešovskom (o – 28) a Košickom kraji (o – 25).

Najnižší pokles v počte škôl bol evidovaný v Bratislavskom (o – 21, ale predstavuje to pokles o - 48,84%) a v Žilinskom kraji (o 18 škôl), t.j. – 24,32%.

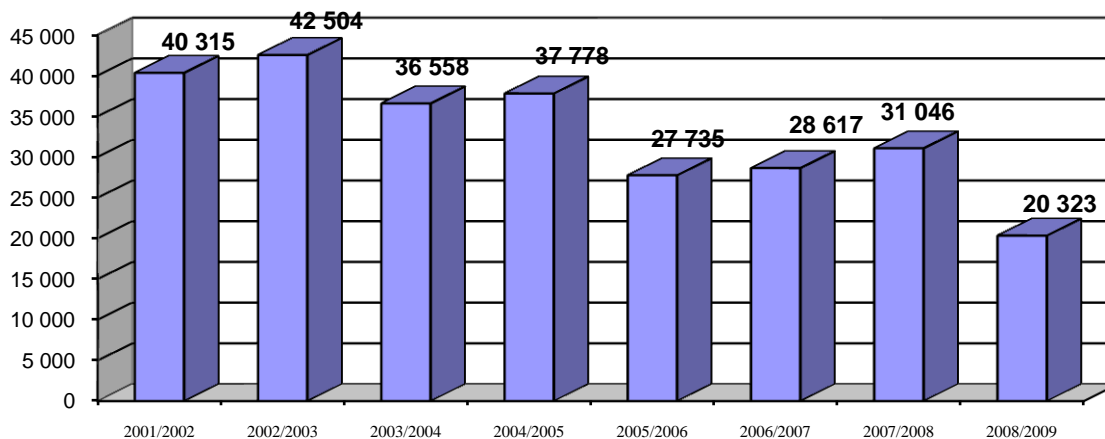
Ak sledujeme počet škôl zapojených do preventívneho programu CESTA vidieť, že zapojenie škôl klesá. Je na zamyslenie, či je to spôsobené už uvedenými faktormi alebo skutočne postupne klesá záujem (žiacov, aj učiteľov), pretože posledné zistenia ukázali, že v niektorých prípadoch by bolo potrebné vybrané témy v programe modifikovať. Takéto požiadavky vyplynuli aj z minuloročného zisťovania (prieskumu), ktorého sa zúčastnili realizátori (učitelia), ale aj žiaci absolvujúci preventívny program.

Počet tried oproti minulému školskému roku 2007/2008 **sa znížil o tretinu.** K poklesu došlo vo všetkých krajoch, najviac v Nitrianskom, Trenčianskom a Trnavskom kraji (o polovicu). Najmenší pokles bol zistený v Žilinskom kraji (o 22 tried, čo je pokles o 9,52%).

V školskom roku 2008/2009 rovnako **klesol počet žiakov** zapojených do programu Cesta oproti školskému roku 2007/2008. **o tretinu.** Klesajúci trend bol zaznamenaný vo všetkých krajoch, najviac v Nitrianskom, Trnavskom a Trenčianskom (o polovicu) a v Košickom a Banskobystrickom kraji (o štvrtinu). Pokles žiakov absolvujúcich program bol aj v Bratislavskom kraji (o –46,26%) a najmenší v Žilinskom kraji (o – 359 žiakov/-9,59%).

Počet žiakov absolvujúcich program zobrazuje *graf 3*, z ktorého vidieť že najvyšší počet zapojených žiakov do programu bol v školskom roku 2002/2003 (42 504 žiakov), oproti tomu najnižší počet v školskom roku 2008/2009 (20 323), čo je pokles z najvyššieho zapojenia žiakov o 52,18% (viac ako o polovicu).

Graf 3 - Vývoj počtu žiakov zapojených do PP

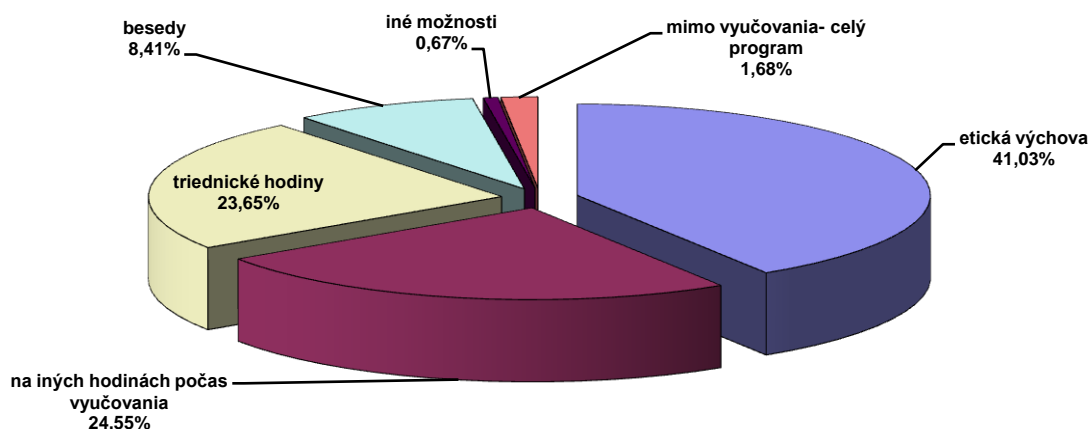
Počet učiteľov, ktorí program realizovali sa **znížil o 376.** Ich najvyšší počet v školskom roku 2008/2009 bol naďalej v Banskobystrickom (136), čo predstavuje 19,40% z ich celkového počtu a v Košickom kraji (122/17,40%). Najmenej učiteľov realizovalo program v Bratislavskom kraji (35), čo je len 4,99% z celkového počtu.

V školskom roku 2008/2009 bol uskutočnený zber kvantitatívnych údajov zo škôl a CPPPaP a ich následné spracovanie. Na základe toho nie je možné jednoznačne povedať, čo je priamou príčinou poklesu počtu zapojených škôl, tried, učiteľov, aj žiakov. Názorový prieskum u učiteľov a žiakov na preventívny program bol realizovaný v školskom roku 2007/2008 a **zo zistení vyplynuli požiadavky a návrhy, ako zo strany učiteľov, tak aj žiakov na niektoré úpravy v programe, ale aj na vážnejšie úvahy ako pracovať s programom na úrovni školy (napr. menšie skupiny, aplikovať v plnom rozsahu v rámci výučby, nie v alternatíve,**

aby programom prešli všetky deti, aby boli vyškolení všetci triedni učitelia na program, pretože to potrebujú, a pod.). Možno riešením je zaradenie programu do školských vzdelávacích programov, ktoré si pripravuje každá škola.

Na realizácii programu v školskom roku 2008/2009 sa najviac podieľali učitelia s aprobáciou predmetov slovenského jazyka a etickej výchovy, občianskej výchovy, prírodovedných predmetov v kombinácii s inými spoločenskovednými predmetmi a jazykmi. Vo významnej miere bol preventívny program realizovaný na hodinách etickej výchovy (41,03%) a na iných hodinách počas vyučovania (24,55%). Mimo vyučovania ho absolvovali žiaci aj na triednických hodinách (23,65) a na besedách (8,417%) vid'. graf 4. Realizácia programu na hodinách etickej výchovy súvisí so zaradením programu v alternatíve s náboženskou výchovou (žiaci ktorí absolvujú náboženskú výchovu sa programu nezúčastňujú, absolvujú ho len tí, ktorí sa prihlásia na etickú výchovu). Ďalšie možnosti aplikácie programu závisia od učiteľov, že dokážu s ním pracovať na triednických hodinách, resp. mimo vyučovania.

Graf 4 - Miesto realizácie preventívneho programu

Z prehľadu údajov (v tabuľke 4) a z ich porovnania vyplynulo, že v školskom roku 2008/2009 bolo do preventívneho programu „CESTA“ **zapojených najviac škôl** z okresu **Levice (21)**, čo tvorí 5,95% z celkového počtu. Vyšší počet bol zistený aj v okrese **Brezno (15)**, Liptovský Mikuláš (13) a v okrese Svidník (12 škôl). Najnižší počet škôl program realizoval v okrese Hlohovec, Bánovce nad Bebravou, Medzilaborce a Stará Ľubovňa (po 1 škole). Do realizácie programu sa nezapojilo spolu 16 okresov, konkrétne v Bratislavskom kraji: Bratislava I., Bratislava III., Bratislava V., Pezinok. V Trnavskom kraji okres Trnava a Dunajská Streda, v Trenčianskom kraji okres Ilava a Trenčín, v Žilinskom kraji to bolo okres Martin, Ružomberok a Turčianske Teplice, v Banskobystrickom kraji: okres Krupina, Lučenec a Žiar nad Hronom, v Prešovskom kraji: okres Bardejov a Levoča.

Najviac **žiacov** absolvovalo program v okrese **Senica (991)**, čo predstavuje 4,88% z celkového počtu, v okrese **Michalovce (879)** a **Brezno (855 žiakov)**. Vyšší počet žiakov bol zistený aj v okrese **Levice (819)** a **Trebišov (817)**. Nad hodnotou 700 žiakov sa zúčastnilo preventívneho programu v okresoch Čadca, Liptovský Mikuláš, nad 600 žiakov v okrese Veľký Krtíš, Svidník a Rožňava. Nad 100 žiakov boli údaje zistené v 16 okresoch a najnižší počet žiakov (20) bol v okrese Stará Ľubovňa.

Najviac **tried**, v ktorých bol preventívny program aplikovaný, bol v okrese **Levice a Trebišov (po 71 tried)**, v okrese Prievidza (65), Senica (58), Brezno (54) a Michalovce (53). Nad 40 tried bolo v 4 okresoch (Dolný Kubín, Liptovský Mikuláš, Veľký Krtíš, Svidník) a nad 30 tried zapojených do programu v 9 okresoch.

Najvyšší počet učiteľov, ktorí program realizovali bol v okresoch **Levice (39), Brezno (34)** a v okrese **Veľký Krtíš (32 učiteľov)**. Po jednom učiteľovi v okresoch Hlohovec a Stará Ľubovňa (iba 1 učiteľ).

Počas **desaťročného obdobia realizácie, tento preventívny program na školách absolvovalo 358 144 žiakov** (360 886 žiakov spolu so stredoškólakmi, pre ktorých program nie je určený), ktorí ho absolvovali v skupinách v celkovom počte **22 737 tried**.

Tabuľka 4 – Cesta v školskom roku 2008/2009 - výsledky podľa okresov (ZŠ a 8-ročné gymnáziá)

Okres	Učítelia	Triedy	Žiaci	Skupiny	Školy	Okres	Učítelia	Triedy	Žiaci	Skupiny	Školy
Bratislava I	nerealizovali					Tvrdošín	19	21	385	28	9
Bratislava II	13	36	550	40	8	Žilina	8	12	193	12	5
Bratislava III	nerealizovali					B. Bystrica	3	4	66	4	2
Bratislava IV	4	5	85	5	2	B. Štiavnica	7	20	279	20	3
Bratislava V	nerealizovali					Brezno	34	54	855	65	15
Malacky	9	29	286	17	7	Detva	4	14	178	14	3
Pezinok	nerealizovali					Krupina	nerealizovali				
Senec	9	19	336	18	5	Lučenec	nerealizovali				
Dun. Streda	nerealizovali					Poltár	9	19	196	12	5
Galanta	4	6	87	5	3	Revúca	9	22	436	20	4
Hlohovec	1	3	32	3	1	Rim. Sobota	20	31	527	31	11
Piešťany	7	12	259	12	3	Veľký Krtíš	32	43	668	38	11
Senica	25	58	991	75	7	Zvolen	8	12	145	9	5
Skalica	11	19	264	20	8	Žarnovica	10	19	98	12	4
Trnava	nerealizovali					Žiar n/H	nerealizovali				
Bánovce n/B	3	8	60	4	1	Bardejov	nerealizovali				
Ilava	nerealizovali					Humenné	12	22	244	18	5
Myjava	4	11	148	10	2	Kežmarok	8	13	196	9	3
N. Mesto n/V	4	5	60	4	3	Levoča	nerealizovali				
Partizánske	20	35	459	31	8	Medzilaborce	4	2	29	1	1
Pov. Bystrica	6	18	120	9	4	Poprad	13	31	455	16	7
Prievidza	22	65	584	48	8	Prešov	5	15	162	14	4
Púchov	5	15	152	10	4	Sabinov	6	14	306	17	3
Trenčín	nerealizovali					Snina	7	19	109	8	6
Komárno	7	10	173	12	4	St. Ľubovňa	1	1	20	1	1
Levice	39	71	819	75	21	Stropkov	8	27	234	20	5
Nitra	3	4	66	4	3	Svidník	21	42	659	47	12
Nové Zámky	7	10	213	10	2	Vranov n/T	9	16	281	24	5
Šaľa	4	7	92	6	3	Gelnica	7	18	281	20	4
Topoľčany	16	37	543	38	8	Košice I	5	11	159	10	3
Zl. Moravce	12	30	290	22	9	Košice II	4	11	189	12	3
Bytča	8	8	185	21	2	Košice III	6	11	154	10	3
Čadca	22	37	749	56	9	Košice IV	13	33	408	28	7
Dolný Kubín	19	45	575	24	8	Košice-okol	8	20	212	13	5
Kys. N.Mesto	11	26	336	24	6	Michalovce	25	53	879	66	6
Lipt. Mikuláš	21	48	738	33	13	Rožňava	14	33	634	35	9
Martin	nerealizovali					Sobrance	12	25	227	25	4
Námestovo	6	12	222	15	4	Spišská N.V.	5	22	168	14	5
Ružomberok	nerealizovali					Trebišov	23	71	817	58	9
Turč. Teplice	nerealizovali					Spolu	701	1 470	20 323	1 382	353

Riešiteľia: RNDr. Mária Slovíková, CSc. , Ing. Margita Brandisová